

Ilanga lase Natal, 9 April 1920.

NEWSPAPER: *Ilanga lase Natal*
DATE: 9 April 1920, p2.

LEGEND:

[?] incomplete, illegible word(s)
[] notes and words by transcriber

OFFENSIVE WORDS/TERMS: Nil

TRANSCRIBER:

Sizakele Gumede for FHYA, 2022.
Student, MA in Historical Studies, UCT.

UKUTUNYWA kukaSOBANTU

Iqutshwa kwelidhlule

Ngu M. M. Fuze

Umtshado wokuqala owaba s'Ekukanyeni labo abashadisa nguye uSobantu owabo kwaba ngokaJojo kaNyangama wakwaCamane, etshada noNomvuzo indodakazi kaFilipa waseLangeni kwaMhlongo, noHlulelwkaMangcaka wakwaMkize etshada noPayekiwe kaNdengezi, batshada lusuku lunye. Ubatshadisa njalo uyabalisa ngoba engaboni kahle ukuti kufanele yini ukuba akwenze loko ngenxa yokuba ukuhamba kwabantu kwahlukene kakulu nemihambo yabelungu; ngoba intombi yomuntu ilotsholwa ngezinkomo ezizakuyiswa kuyise wentombi ngumyeni; ati ke uyise amcole umntanake abesemyisa kumyeni, ngapandhle kwaloko angeke ende kuleyo ndoda ngoba emtshadweni lapo indoda ifaka intombi indandato ese iyisibonakaliso nesifungo sokuti ifa lendoda ilinika lowo owesifazane; inganti ngokwakiti kungenzeke ukuba ifa lomuntu lidhliwe ngumlandokazi bekona abakubo, sengitsho nomndeni wakwondoda nje uqobo, abangesibo abazalana nalowo ofileyo eduze. Po! kuyakanya kubo bonke abanamehlo ukuti umtshado lo ausebenzi luto kumuntu omnyama, ukupela usebenza ize leze, inxa kungase wona amanga oqobo; ngoba konke okukulunywa ngumfundisi kulab'abantu ababili abahlanganiswayo kusuke kungento yaluto. Nayeke kodwa uSobantu wabalisa wabalisa waza wagcina ngako ukubatshadisa kuyo indhlu yeSonto eSt. John's, Ekukanyeni, eqonda, azi ukuti wenza ize nje, ngoba konke loku engikukulumayo wabe ekuqonda, azi ukuti wenza ize nje, ngoba konke loku engikukulumayo wabe ekuqonda kusobala kuye ukuti akuyikwenzeka ukuba kugcine ngokugxila.

UKUPUMA EMTETWENI.

Nansike enye indaba efana nalena yomshado. Imikuba yabelungu siyilubela ngamandhla, kubelapa singanawo amandhla okuyigcina, kube sekubonakala ukuti senza ubumbulu nokuzenzisa nje, ngoba nati siqonda mhlope ukuti asinakumelana nako loko.

Kute mdhla kufika kimi abanumzane ababili oMr. John Kumalo noMr. Isaac Caluza, beze kunxusa ukuba ngibabhale amazwi abo okusola ukupatwa kwabantu nguHulumeni ngo-1875, mdhla kufike inkosi'enkulu uSir Garnet Wolseley; wesuka uHulumeni wependula ngelokuti bonke labo abatanda ukungena ekuhambeni kwabelungu bavunyelwe ukukwenza, mabatake incwadi elungiselwe loko esenkantolo; kwase kuti nikilili abantu bakiti sebeya

kutenga leyoncwadi. Kepa uSobantu wati uba ezwe laowomazwi akomkulu wayitenga naye leyo'ncwadi, wafunyanisa kugcwele okuningi okunzima okungemelane nokuhamba kwomuntu omnyama.

Ake niboneke niqapelisise kahle kulezizinhlamvu zombili ezazingakanyi kahle kuSobantu! Ngitsheniseni [Ngitshengiseni] ngalapo umtshado wokunikana indandato umi ngakona, loku sebabaningi abafelwa ngabayeni babo, kudhlule bangalidhi lelo lifa [ba?angelwe] ngalo mdhla betshadayo. Nabo laba abagijimele ubulungu ngamajubane bengasabakipi naosixpence bami engangitenjiswe bona ngaoKumalo noSilevana, konje bangabelungu ngempela yinike? Angiti bangabantu njengati njena na? Konje yikupi ukuhamba kwako ngokwobulungu abakwenzayo? Ukuhamba ebusuku sekudhlule unaini kambe? Ngoba ngiqinisile ukuti akuko okunye, nakuko loko bazisia ngokuhamba bepete zona izincwadi zokupuma kwabo emtetweni wabantu, bangeke bahlale nabelungu bakubo labo ematafuleni. Nabomtshado laba kusa sibabona ezinkantolo beye kwahlukanisa, sekulahleke nya ukufunga kwabo ababekwenza mzuku benikana indandato. Kodwa kwaziwa mhlope ukuti lomkuba wokutshada uqine ngakwabesifa[za]ne kakulu ngenxa yokuba becabanga beti umtshado ubopa abesilisa ukuba bangapindi batate abanye besifazane. Kanti-ke qa akunjalo. Nasendulo baningi ababetata bazihlalele nomkabo abangabodwa, bahlale kahle, betandana bezwana, sengitsho nabo abanumzane abafuyileyo, akuyi ngokuboshwa ngumshado waseSontweni. Kepa mina ngingati kungcono kumuntu ukutata abafazi abaningi kunokuba atshadiswe qede nalowo oyedwa ahambe esenyonyoba evalela abantu ebusuku ezingela abafazi bamanye amadoda. Ingqondo kaSobantu kambe yabe inkulu kakulu; yena wabe ekwazi konke okuyakugcina ngokuvela emveni kwalesisikati nalapa sekudhlule iminyaka eminingi engaseko uqobo lwake. Kunye kupela abe ekupisekele ukukufundisa abantu; Ukuhamba ngokulunga emhlabeni, nokuzwelana umunyu kwabo bonke, kwazo zonke izinhlobo, nokukuluma isiminya emhlabeni efuna ukuba batatele ekuhambeni kwalowo oweza kusifundida indhlela yokuya pambi kuka Nkulunkulu. Ukulwile loko, wakuzama ukukwenza kepa noko izwe alikuvumanga; waze waba ngumuntu omubi impela kwabanye ngenxa yokwenza kwake ukulunga ikakulu kubelungu. Noko wahluleka pambili njalo yena waza wagoduka enza kona loko.